

ASSOCIACIÓ CATALANA DE
COMUNICACIÓ CIENTÍFICA

La ciència també ha d'entrar a les urnes

Guerres a banda, els pròxims mesos es presenten farcits de campanyes electorals. Ara mateix la renovació dels ajuntaments. Una mica més endavant les eleccions al Parlament i les eleccions generals i al Parlament Europeu. Hi ha molts temes en joc en totes aquestes convocatòries i si no es fa un esforç col·lectiu, la ciència quedarà de nou marginada

La postura d'un parell de líders polítics repugnantment favorable a la guerra del Govern Bush contra l'Iraq ha provocat una de les pitjors crisis des de la creació de la Unió Europea. No obstant això, l'estructura comunitària és prou forta com per mantenir l'empenta de projectes tan importants com el VI Programa Marc de Recerca. Sovint s'acusa la UE d'estar creant una estructura burocràtica gegantina que amenaça de convertir-se en una maquinària impersonal i insensible a les necessitats de la població. En situacions de crisi com l'actual, però, una base sòlida com l'existent permet que els problemes temporals no desfacin la feina de milers de persones. En un camp com la ciència, on les decisions han d'anar més enllà dels períodes electorals i els interessos partidistes, encara hi ha més motius per considerar els aspectes positius de les estructures consolidades.

Tant de bo que en matèria de ciència i tecnologia l'Administració central (de l'Estat espanyol) disposés d'uns mecanismes tan ben definits, d'uns pressupostos tan ben dotats i d'uns funcionaris tan preparats com els de la UE. Un Ministeri de Ciència i Tecnologia com cal podria garantir la suficient i necessària continuïtat per a tot allò que s'ha de conservar i fer créixer sigui quin sigui l'interès polític del ministre. I tot fa pensar que aquesta estructura ministerial encara no està prou consolidada. Més aviat dona la sensació que, des de fa molts mesos, els governants han utilitzat el Ministeri de Ciència i Tecnologia com a una agència organitzadora d'inauguracions amb interès electoral.

Pel que fa a la Generalitat, esperem amb il·lusió que l'Associació per al Foment de la Ciència continuï la tradició d'organitzar debats electorals que permetin presentar i contrastar les esperances i ambicions dels diferents partits i coalicions electorals. Des d'aquestes pàgines, l'Associació Catalana de Comunicació Científica ofereix la seva modesta participació perquè

aquest tipus de debats siguin una realitat profitosa. Serà moment de fer repàs de les promeses que s'han pogut acomplir, de les expectatives que no s'han fet realitat i, també, de la capacitat dels grups –ara a l'oposició– per organitzar opcions serioses, possibles i ben defensades.

Els ajuntaments, finalment, no haurien d'amagar-se darrera de l'escut de falta de competències i recursos econòmics. Governants i membres de l'oposició han de descobrir que l'àmbit local ha de tenir un paper important en la promoció de la ciència. No només donant suport als centres d'investigació, sinó també ajudant les entitats petites i mitjanes que es preocupen per la promoció i la divulgació de la ciència. Barcelona i moltes altres ciutats de Catalunya necessiten regidors que es dediquin a la promoció de la ciència, les noves tecnologies i la societat de la informació.

Als joves els calen incentius per interessar-se per la ciència. Les empreses han de descobrir que la ciència és una bona inversió. Els investigadors han de sentir-se recompensats per la seva dedicació però també han de fer un esforç per millorar la seva professió i divulgar els seus coneixements. Els directors dels mitjans de comunicació han de comprendre que la societat és alguna cosa més que política partidista i espectacles (esports de competició i cròniques «roses»).

Els candidats a les pròximes eleccions han de compartir aquests ideals i ajudar que es facin realitat. Tot plegat, els períodes electorals haurien de ser com l'inici de curs: una excusa per començar de nou amb més empenta. Això sí, no ens hauríem d'equivocar d'objectius. Hauríem d'exigir dels polítics que, de cara a la nova temporada, ens facin propostes en el camp de la ciència atractives i realistes, que després puguin fer realitat. Si ho fan així, que els votants facin justícia.

Joaquim Elcacho
President de l'ACCC

Fundació Fòrum Ambiental premia un membre de l'ACCC

Un membre de l'Associació Catalana de Comunicació Científica, Antonio Cerrillo, vocal de la nostra Junta directiva com a coordinador del Grup d'Informació Ambiental (GIA), periodista especialitzat en ciència i redactor del diari *La Vanguardia*, ha estat guardonat amb el Premi de Periodisme Mediambiental, convocat per la Fundació Fòrum Ambiental.

Es tracta de la primera edició d'una convocatòria que vol contribuir a la tasca de difusió i de divulgació dels temes relacionats amb la integració de la cultura ambiental en el món empresarial i la incorporació de nous models de desenvolupament econòmic basats en la compatibilitat entre creixement i protecció mediambiental. El premi també pretén

reconèixer explícitament l'esforç de divulgació dels professionals del periodisme i dels mitjans de comunicació que, a través de les seves informacions i opinions dirigides a fomentar el diàleg, ofereixen les claus d'interpretació dels problemes mediambientals que afecten el nostre entorn i de les alternatives per avançar cap un desenvolupament sostenible.

El premi al nostre company és en la categoria de «millor article periodístic», per un seguit d'articles sobre la Cimera de Johannesburg, publicats a *La Vanguardia*. De la seva banda, el *Diario de Navarra* és reconegut per la seva tasca de divulgació de temes mediambientals amb menció especial als articles titulats «Biografia de la basura» i «La huella ecològica».

Setmana de la Ciència 2003 (SC'03)

La Fundació Catalana per a la Recerca ha convidat l'ACCC a formar part de la comissió organitzadora de la Setmana de la Ciència, a fi i efecte de donar més participació i recollir l'opinió dels/les professionals de la comunicació de la ciència. Tot i que fins ara hi havia socis de l'ACCC dins d'aquesta comissió, no hi havia cap representant de l'ACCC. A partir d'ara aquesta tasca la desenvoluparà la vicepresidenta de l'Associació, Mercè Piqueras. Així doncs anem tots els socis i sòcies a fer-nos arribar les seves opinions de cara la Setmana de la Ciència 2003. Per exemple, podríem començar amb la revisió de la SC'02: de ben segur que entre tots la SC'03 anirà millor.

Assumpte: [ACCC] I tu què hi dius?

És sabut que les llistes de distribució a la xarxa són una de les principals eines de comunicació entre col·lectius de professionals. Els periodistes científics i ambientals disposem d'una llista que porta temps en funcionament i amb força activitat. Des del mes de gener d'enguany ja són més de 400 missatges intercanviant informació. Cal dir que, malauradament, encara hi predominen les notes tipus *agenda* (volem dir, és clar, convocatòries diverses, conferències, presència entre nosaltres d'il·lustres convidats, cicles i jornades, presentacions de llibres, etc.) adreçades, principalment, per la comunitat universitària. Tot seguit, el grup de missatges més habitual és la comunicació pública *d'esdeveniments* que poden interessar el llistaire de l'ACCC

(ens referim, per exemple, a l'atorgació de premis, publicacions d'articles que han pogut crear polèmica, en definitiva, «avisos per a navegants» del gremi). Finalment, el grup més minoritari, és aquell que es compon de missatges que en diríem *d'opinió*. Tot i que voldríem anotar el desig (i la necessitat) que aquestes comunicacions fossin més habituals, hem de destacar que en el darrer trimestre s'ha produït un increment important vinculat, bàsicament, a dos fets: el cas *Prestige* i la guerra de l'Iraq. Des d'aquí us encoratgem a fer ús de la nostra llista, una autèntica eina de comunicació... i d'opinió!

Informa't a:

<http://www.accnet.org/lista.htm> i

<http://groups.yahoo.com/group/accnet>

Èxit de publicació

L'edició de la conferència «Investigació en cèl·lules mare» que el Dr. Bernat Soria va fer al Col·legi de Periodistes de Barcelona amb motiu del lliurament del premi Loto Eureka 2001 i que recentment va publicar l'ACCC amb el suport de Novartis, també col·laboradora del premi, es va esgotar ràpidament, el que es pot considerar un gran èxit. L'ACCC ha decidit posar a disposició de tothom en el seu web www.accnet.org, la versió PDF del document en les dues versions, catalana i castellana. Com a novetat, anunciem que ja està en preparació el text de la conferència celebrada enguany amb motiu del lliurament del premi Loto Eureka 2002, que va fer el Dr. Michel Girin, sobre el *Prestige*.

Associació Catalana de Comunicació Científica. Entitats col·laboradores

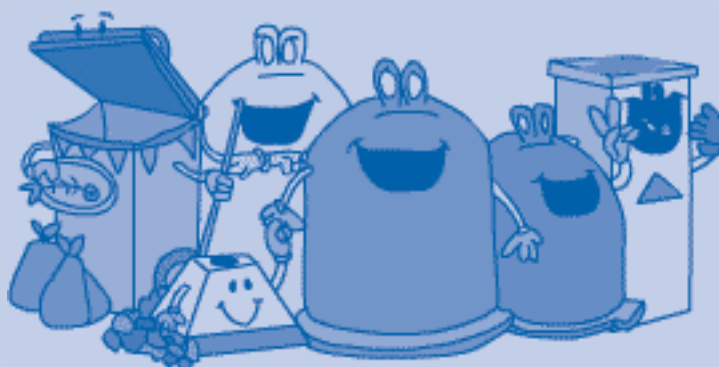
El DURSI amb la comunicació científica

Recentment, l'ACCC ha acordat amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI), de la Generalitat de Catalunya, la col·laboració en la realització de dos projectes de l'ACCC per al 2003: un de ja consolidat com és la publicació del butlletí *Papers de Comunicació Científica* i un altre de nou, com és el premi que vàrem anunciar a l'assemblea general, les bases del qual en breu es faran públiques. Recordem que es tracta d'un premi que s'atorgarà a la millor participació d'un article divulgatiu sobre el treball de recerca científica del propi autor.

Premis de recollida selectiva i reducció de residus

Un any més la Junta de Residus del Departament de Medi Ambient s'ha dirigit al Grup d'Informació Ambiental (GIA) de l'ACCC per tal de sol·licitar la seva col·laboració en els premis apor-

tant un membre del jurat. Des de l'ACCC, i especialment des del GIA, ens complau col·laborar amb aquestes iniciatives i s'ha decidit triar José Luis Gallego per a aquesta tasca.

Informació ambiental a Catalunya

Tal com es va anunciar, i molts de vosaltres ja haureu rebut la fitxa de sol·licitud de dades, ja està en marxa l'*Informe sobre la informació ambiental, professionals i mitjans de comunicació a Catalunya, 2003*.

Aprofitem l'ocasió per demanar la màxima participació de tots els contactats per tal que el directori resulti com més complet i actualitzat possible.

Per a l'actualització de dades o afegir-se al directori, cal posar-se en contacte amb Míriam Cañas, per correu electrònic a director.ma@rubes.es o per telèfon al **93 231 12 00**.

Aquest projecte és possible gràcies al suport del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

Quan ens vam tornar tots bojós... l'altra crisi gallega

Durant els inicis del 2001 una única notícia acaparava l'atenció de tots els mitjans de comunicació i desfermava l'alarma entre la ciutadania: el mal de les vaques boges. Ara, dos anys després, els experts alerten de l'aparició dels primers casos en humans a l'Estat espanyol

Durant l'any 2000, el degoteig constant d'animals afectats per l'encefalopatia espongiforme bovina (EEB) més enllà del Regne Unit, on s'havia originat la infecció, feia augmentar la preocupació a tot Europa. A l'Estat espanyol, el primer cas de vaca boja, detectat a Lugo el novembre del 2000, suposava el tret de sortida d'una crisi alimentària sense precedents. Aquest fet confirmava les sospites que tampoc ens lliuraríem del mal, i posava en entredit les insistents afirmacions en sentit contrari de les autoritats espanyoles. La preocupació va envair tota la societat i, en pocs dies, el sacrifici de bestiar boví va caure un 70 %, el consum de vedella es va reduir a la meitat i els preus van arribar a baixar fins un 35 %. El sector de la carn va quedar al límit del col·lapse i les pèrdues es van xifrar en milers de milions de pessetes.

El punt culminant d'aquesta crisi va tenir lloc el mes de gener següent, quan es va desencadenar el pànic entre la població. Aquesta situació queda ben reflectida a l'*Informe Quiral 2001*, l'estudi que analitza la informació relacionada amb la salut apareguda als cinc diaris de tirada més alta de l'Estat. Aquest informe detecta fins a 584 notícies del tema durant el gener del 2001, només un centenar menys que durant tot l'any anterior. D'aquestes 584 notícies, 69 apareixien a la portada dels rotatius. De mitjana, doncs, cada dia trobàvem el mal de les vaques boges a la primera plana de tres diaris.

Una de les causes principals d'aquesta psicosis col·lectiva va ser la confusió generada des d'un bon principi per les informacions contradictòries provinents de la classe política. A tall d'exemple, l'endemà que el president de la Xunta de Galícia, Manuel Fraga, declarava que Galícia es lliurava del mal, apareixia el primer cas de vaca boja d'aquesta regió i

de l'Estat. I al mateix temps que el conseller d'Educació de Galícia recomanava substituir la vedella per pollastre, conill o porc, la Conselleria d'Agricultura de la mateixa comunitat autònoma insistia a no abandonar el consum d'aquesta carn. Una confusió i una manipulació informativa que, desgraciadament, hem pogut tornar a viure ben recentment arran del desastre del *Prestige*.

El fet que restes d'animals infectats s'haguessin utilitzat per alimentar el bestiar boví, els dubtes sobre què es podia o no consumir, les crítiques de molts experts a les mesures que estava prenent el Govern i el creuament d'informacions i desmentits entre la classe política i la comunitat científica van acabar de provocar una terrible desconfiança entre els consumidors. Els mitjans de comunicació, conscients de l'interès que generava la notícia, es van abonar amb massa freqüència a informacions sensacionalistes i poc contrastades. Titulars com els següents: «Es probable que el mal de las vacas locas se esté incubando en humanos» (*El Mundo*, 07/01/01), «Inglaterra exportó sus vacas locas a medio mundo» (*La Vanguardia*, 29/01/01), «Europa

debate si la leche puede transmitir el mal» (*El Periódico*, 16/01/01), afavorien aquesta confusió i la inseguretat en la societat. Poc a poc, però, el tema va anar caient en l'oblit. El febrer del 2001 només trobem 222 textos i el març, 48. Saturats d'informació i sense més novetats que la detecció d'algun nou animal infectat, els mitjans van optar per triar un altre tema com a focus d'atenció.

Dos anys després d'aquesta crisi els científics ens anuncien que possiblement aquest 2003 viurem els dos o tres primers casos de malaltia de Creutzfeldt-Jakob (la variant humana de l'EEB) a l'Estat. La crisi de les vaques boges va ser font de preocupació per a tota la ciutadania durant força temps i va tenir gravíssimes conseqüències per a milers de famílies, entre productors, distribuïdors i comerciants, que van patir, en molt poc temps, un dràstic descens de vendes i d'ingressos. Poques notícies han causat tant d'impacte i repercussions en la població com aquesta. Analitzant les fredes estadístiques un es pregunta si tot allò va tenir alguna raó de ser. Tanta alarma, tant de pànic, tanta angoixa estaven justificats? Durant aquests dos anys més de 10 000 persones han mort per cirrosi hepàtica a l'Estat espanyol, unes 12 000 per accidents de trànsit i prop de 100 000 per causes atribuïbles directament al consum de tabac. Onze mil dones per càncer de mama i un nombre similar d'homes per càncer de pròstata. Unes 2000 persones arran d'accidents laborals i més de 6000 per suïcidis. Per sort, i a l'espera que es confirmen les previsions dels entesos, a hores d'ara encara no s'ha detectat en tot l'Estat cap cas de la malaltia de Creutzfeldt-Jakob en humans. Molt soroll per a no res?

Dani Arbós
daniarbos@hotmail.com

El delta del Llobregat i els aiguats

Les causes que provoquen aiguats en les poblacions del delta del Llobregat, especialment Castelldefels, Gavà i Viladecans, són una barreja d'actuacions que alteren un ecosistema molt malmès des de fa dècades

Parlem del delta del Llobregat. Format per les inundacions causades per les crescudes del Llobregat durant segles, les seves terres, argiloses, són molt fèrtils, sobretot per als conreus de regadiu. A poca profunditat es troba l'aqüífer, un immens llac subterrani que ha estat sempre explotat per la pagesia. Les serres del Garraf i els contraforts de l'Ordal aboquen al Delta rieres que recarreguen l'aqüífer. Fins fa poques dècades, l'equilibri entre l'activitat humana i l'entorn del Delta era acceptable. L'especulació de les dècades de 1960 i 1970 va fer créixer de manera desordenada els seus municipis (El Prat, Sant Boi, Viladecans, Gavà i Castelldefels). Això va augmentar les necessitats d'infraestructures, que s'han fet malament i han alterat l'ecosistema del Delta. Es continua ocupant, encimentant, el Delta. Algunes reflexions i qüestions que se'n plantegen referent a tot això són:

- L'autopista C-32 (antiga A-16) és una immensa barrera transversal a les rieres que venen del Garraf i de l'Ordal, que en alguns casos han desaparegut o tenen col·lectors molt petits. A l'alçada de Viladecans, per exemple, l'única riera mínimament canalitzada és la de Sant Climent. D'aquesta riera, va dir-se que durant els aiguats de l'octubre del 2003 es va desbordar a l'alçada de l'autovia de Castelldefels (C-31). Això és un greu error de concepte, perquè la riera aboca les aigües en una zona per naturalesa inundable. Els camps agrícoles inundats totalment eren a la part nord de la C-32 i la C-31; les autopistes van actuar de barrera. Alguns pagesos comenten que abans de la construcció d'aquesta autovia els seus camps no s'inundaven tan sovint.
- En les poblacions del Delta que solen ser més afectades pels aiguats (Castelldefels, Gavà i Viladecans), hi ha rieres

amb col·lectors insuficients, o que han desaparegut. A tall d'exemple, a Viladecans la C-246 talla en sec el torrent de cal Russinyol, que desapareix al sud de la carretera. I al sud d'aquesta carretera, els darrers cinc anys, les terres argiloses del Delta han estat substituïdes pel paviment i l'asfalt de naus industrials i centres comercials, per la qual cosa, les aigües dels torrents i rieres, en lloc d'infiltrar-se, baixen amb força, cosa que n'augmenta el potencial «destructor» (erosionador).

- Soterrar rieres (per poder construir-hi habitatges a sobre) en lloc de considerar-les com a ecosistemes fluvials mediterranis, especular amb terrenys inundables per construir-hi centres de negoci i habitatges, i infravalorar el potencial dels torrents i rieres són greus errors de coneixement del clima i una falta de respecte greu envers el medi. Això, que s'ha fet a les poblacions del Delta, s'està fent extensiu a tot el Delta. Segons alguns pagesos, el mateix consorci del Parc Agrari del delta del Llobregat els compra, a baix preu, terres que al cap d'uns anys són requalificades com a terrenys industrials i venudes a un preu molt superior. Talment fa l'Institut Català del Sòl. Però el problema és més complex. Amb l'excusa que cal construir habitatges a l'entorn de Barcelona, es va encimentant i destruint l'ecosistema del Delta, mentre que els especuladors inverteixen en pisos a Barcelona, esperant que pugin de preu. S'estima que hi ha uns 75 000 pisos buits en aquesta ciutat per la manera d'actuar d'uns quants que s'enriqueixen, mentre que augmenta la urbanització de zones que haurien de ser considerades inurbanitzables.
- A començaments del segle XXI, la població del delta del Llobregat viu de manera molt més vulnerable que els

seus avantpassats dels segles anteriors al XX. Avui en sabem molt més que fa un parell de segles: coneixem el comportament del clima mediterrani, coneixem la formació d'aquesta zona, tenim les eines i els mecanismes per preveure pluges torrencials i, en canvi, som molt més vulnerables a les inundacions que els nostres avantpassats del segle XIX.

Reconvertir en zones industrials les fèrtils terres del delta del Llobregat és un greu error social (per la pèrdua notable de qualitat de vida en els municipis del Delta), econòmic (per les possibles catàstrofes que s'hi produeixen), ambiental (per la pèrdua de biodiversitat i d'una important zona verda a pocs quilòmetres de Barcelona), i de seguretat ciutadana (per la vulnerabilitat). El perill d'inundació, per exemple, depèn del risc i de la vulnerabilitat. El risc no el podem evitar, perquè el clima mediterrani és com és; fins i tot, segons els informes de l'IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) sobre el canvi climàtic, les precipitacions seran més torrencials, per tant, el risc augmentarà. El que sí que és en les mans de l'Administració, i en el fons en les nostres mans, és disminuir la vulnerabilitat del delta del Llobregat. Tot el contrari del que s'ha fet en els darrers anys, i sembla ser que continuarà essent la tendència dels propers. Quan es produeixin les inundacions, on seran les persones que no han valorat l'augment de vulnerabilitat i a les quals caldria demanar responsabilitats?

Jordi Mazón Bueso
Llicenciat en Física

i Màster en Climatologia Aplicada

El Festival de la Ciencia: IV Feria de Madrid por la Ciencia

Códigos binarios a base de interruptores y luces, envío de mensajes morse o escribir nuestro nombre en braille con una peculiar máquina de escribir son algunas de las «aventuras» que nos sedujeron de la IV Feria de Madrid por la Ciencia; éstas concretamente eran las propuestas del stand del IES Manuel de Falla: *¿Hablamos el mismo código?* Pero como éste había otros 136 rincones más: *¿Un huevo que vota?*, *¿Hazte botones de leche!*, *Cómo hinchar un globo con cáscaras de huevo*, *La ventana de Leonardo*, *La realidad de las imágenes*, *Viaje a los misterios de la física* o *Viaje al mundo matemático* eran algunos de los seductores reclamos. Niños, y no tan niños, iban quedando atrapados en sus redes. Y es que de eso se trataba, de generar complicidades y zambullir al visitante en la ciencia haciéndole sentir la emoción del descubrimiento.

Era así, y por cuarto año consecutivo, cómo la Dirección General de Investigación de la Consejería de Educación de la Comunidad de Madrid organizó, del 13 al 16 de febrero del 2003, esta feria cuya finalidad era, y es, hacernos caminar hacia una cultura científica. Crear un espacio donde, de forma lúdica y envolvente, no sólo se «divulguen» los avances de la ciencia sino que, a través de complicidades, se formulen preguntas, inquietudes y debates que lleven al ciudadano, sea cual sea su edad, hacia la generación de su propia opinión. Y es que como habitantes del planeta Tierra en este jovencísimo siglo XXI nos encontramos inmersos en un mundo donde la ciencia se infiltra hasta los más recónditos aspectos de nuestras vidas. Por tanto, resulta inevitable la necesidad de integrar los conocimientos científicos en nuestro bagaje cultural, para así poder generar criterios que nos permitan navegar por este mundo.

Este año las áreas temáticas han sido: *el medio ambiente*, donde todos pudimos «repicar» un pino que más tarde plantaríamos en un bosque siguiendo precisas ins-

trucciones; *el cuerpo humano*, donde se nos invitaba a conocer los secretos de la salud; *ciencia con arte*, donde aprendimos lo que es la sinestesia y vimos ¡los colores de nuestro nombre!; *juegos matemáticos*, donde los escolares se sonreían mientras nos veían rompernos la cabeza con sus astutos juegos de lógica; *la Tierra y los planetas*, donde nos convertimos en... ¡dinosaurios!; *tecnociencia*, donde vimos los más ingeniosos y obedientes robots; *ciencia para los más pequeños*, donde nos dieron un gran ejemplo con su mercado de especias y tolerancia, o *los asombros de la ciencia*, donde pudimos hacer nailón y aprender muchas otras cosas sorprendentes.

Los protagonistas fueron, sin duda, los escolares con su entusiasmo. Pero hay que mencionar la presencia de más de 50 centros educativos, de centros de investigación de la Comunidad de Madrid, de los museos de ciencia o tecnología, y el siempre fiel Planetario de Madrid; diez universidades; todas las consejerías de la Comunidad de Madrid que de algún modo están relacionadas con temas de ciencia, educación o medio ambiente; las administraciones públicas tampoco faltaron a la cita. Editoriales educativas como Nivola, SM o Edelvives; revistas de divul-

gación como Quo o el ya clásico *Muy Interesante*, fundaciones y otras entidades, todos reunidos en esta gran fiesta de la ciencia.

A todo este despliegue de stands se sumó un intenso programa de actividades muy animadas, exposiciones, charlas y conferencias. ¡Todo un festival! Y para terminar una anécdota familiar. Mi sobrino Álvaro, de once años de edad, desespera a su familia con su obsesión futbolística. Pidió por su cumpleaños, no un balón, sino ¡una suscripción al periódico *Marca!* El fútbol se ha convertido desde hace dos años en su único y obsesivo tema de conversación. Así, y con tal panorama por delante, decidí llevarme a él y a su hermana a la feria el sábado por la mañana. Sus padres todavía lo recuerdan. Nada más regresar a casa se puso a mostrarles todo lo que traía, contarles sobresaltadamente lo que había visto e incluso a repetir algunos de los experimentos más caseros. Anteayer, dos meses más tarde, todavía me decía: «¡Qué chulo eso de la ciencia!, tía Mónica ¿volveremos el año que viene, verdad?».

Mónica Solé
msole@culturciencia.com

Llibres

SORBETS DE CIÈNCIA

Adolf Tobeña
i Oscar Vilarroya

Rubés Editorial - FCR, Barcelona, 2003
ISBN: 84-497-0142-2
Pàgines: 224
Preu: 15,60 euros

PASSEJADES PER LA BARCELONA CIENTÍFICA

Xavier Duran
i Mercè Piqueras

Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2003
ISBN: 84-7609-997-5
Pàgines: 364
Preu: 19 euros

EL COLOR SOTA LA PELL

Carles Lazuela Fox
7è Premi
Literatura
Científica

Rubés Editorial - FCR, Barcelona, 2003
ISBN: 84-497-0143-0
Pàgines: 128
Preu: 11,50 euros

El racó de la llengua

L'ús del llenguatge als mitjans de comunicació

El 30 de març de 2003, la secció La Contra de *La Vanguardia* publicava una entrevista amb l'acadèmic espanyol Fernando Lázaro Carreter. L'entrevistat feia servir en algun moment termes (castellans) com ara *anacoluto* i *alifafes* no gaire difosos en el llenguatge popular i tampoc en els mitjans de comunicació. Comentant-ho posteriorment amb algunes persones, va sorgir un debat sobre el vocabulari que cal usar en els mitjans de comunicació. A mi, trobar-hi aquests termes tan poc habituals em va agradar i penso que tant de bo hi hagués molts entrevistats o autors d'articles de premsa que n'introduïssin més en el seu discurs. Hi havia, però, qui era partidari de la màxima simplificació perquè allò que importa és que el missatge transmetès aconseguís la màxima audiència. Algú que havia llegit l'entrevista va comentar que va haver de recórrer al diccionari per entendre alguns dels termes «rars» que sortien en l'esmentada entrevista. Això va reforçar la meua opinió: si la lectura d'un text en la premsa diària incita algú a consultar el diccionari, l'aparició d'aquells termes insòlits en el diari tenen un resultat positiu.

També va debatre's què és un terme «rar». I el sentit comú va dur a la conclusió que un terme rar deixa d'ésser-ho quan l'empren profusament els mitjans de comunicació. Qui sabia què era un «halibut negre» (*fletán*, en castellà) abans de 1995, quan hi va haver un conflicte internacional per la pesca d'aquest peix en el nord de l'Atlàntic? Potser ara, transcorreguts vuit anys d'aquell incident, el terme torni a ser rar. Termes i expressions militars com ara «míssil de creuer», «logística» o «armes de destrucció massiva» han esdevingut normals en els mitjans de comunicació i per tant, ja no són «rars». I termes científics com ara «clonació», «fecundació in vitro» «genoma» o «microxips de DNA» no van

acompanyats d'una explicació com sol fer-se les primeres vegades que un terme especialitzat apareix en els mitjans de comunicació.

«Pneumònia» (noteu la diferent pronúncia entre el català i el castellà) és un terme mèdic que designa un tipus d'inflamació pulmonar aguda. En ambients no mèdics, aquesta afecció s'anomenava tradicionalment «pulmonia», i referir-s'hi amb el terme «pneumònia» hauria semblat pedant. Avui dia, en canvi, aquest últim terme és l'habitual en els mitjans de comunicació i s'ha incorporat també al llenguatge popular. Abans, *nominar* era un mot «rar». Des que els premis Oscar van començar a ocupar més espai *mediàtic* (aquest mot també ha superat l'estatus de rar), ja no es «proposen» ni «nomenen» candidats per a res, sinó que es *nominen*. En castellà, aquest verb està ja recollit en el diccionari oficial, i possiblement acabarà també incorporant-se al català oficial. Com també sembla imparabile la substitució de «carboncle» per «àntrax» (vegeu «Guerra a l'àntrax», *Papers de l'ACCC* núm. 26, octubre-novembre 2001). La guerra a l'àntrax possiblement tingui els dies comptats.

Els periodistes haurien de ser conscients de la influència que els mitjans de comunicació tenen en el llenguatge popular. D'ells depèn en gran part l'evolució del llenguatge. I aquesta evolució pot esdevenir de dues maneres: enriquint el llenguatge amb la incorporació de termes oblidats o de termes nous (o de noves accepcions de termes existents) per designar nous conceptes, i empobrint-lo o degradant-lo per l'ús de menys paraules, per la introducció d'estrangerismes dels quals podria prescindir-se o pel canvi innecessari del significat de mots existents.

Mercè Piqueras
mpiq@retemail.es

Any 8
Núm. 33
Març - abril del 2003

Papers ACCC de Comunicació Científica és una publicació de l'Associació Catalana de Comunicació Científica, té periodicitat bimestral, i ha estat creada per informar i constituir un vehicle de l'expressió científica i corporativa dels seus associats. Tots els articles van signats, ja que reflecteixen l'opinió dels seus autors, que es fan responsables dels seus continguts.

Edita

Associació Catalana de Comunicació Científica.

Consell Editorial

Joaquim Elcacho, Mercè Piqueras, Octavi López, Pau Senra, Jaume Estruch.

Coordinació

Mercè Piqueras.

Secretaria

Mònica Viñas.

© *Papers ACCC de Comunicació Científica*. Es permet la reproducció del contingut d'aquesta publicació, sempre i quan s'hi faci constar la procedència.

Redacció i administració

Rambla de Catalunya 10 1r
08007 Barcelona.
Tel.: 93 412 11 11
Fax: 93 317 83 86
<http://www.acccnet.org>
e-mail: accc@fcr.es

Producció editorial

Rubes Editorial, S. L.
Sicília 236 Bis 2n 2a
08013 Barcelona.
Tel.: 93 231 12 00
Fax: 93 231 12 01
e-mail: rubes.editorial@rubes.es

Impressió

Grup 4 S.A.
Dipòsit legal: B-34311/96

Aquesta revista es publica amb l'ajut de la CIRIT i del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya

Ploma caudal

La guerra, un trist laboratori d'assaigs, un malaurat recurs econòmic

Estats Units és el primer productor i subministrador mundial d'armament. Mantenir aquest lideratge requereix un enorme pressupost en recerca i desenvolupament militar dirigit a finançar l'estudi, projecció i disseny d'armes de destrucció. La verificació dels seus desenvolupaments implica sovint una guerra fora de les seves fronteres, com la que s'ha lliurat a l'Iraq. Les autèntiques raons dels conflictes inclouen foscos propòsits econòmics, entre els quals no hem de subestimar el moviment de diners que genera la recerca militar. Des de la Segona Guerra Mundial, la partida governamental que la potència nord-americana ha destinat a R+D militar no va deixar de créixer fins l'Administració Clinton, que va revertir aquesta tendència, intentant reduir en sis anys aquest percentatge del 69 al 50 %. George Bush va començar a desfer aquest camí ja abans de l'11 de setembre del 2001 i els seus esforços s'han multiplicat en inversions i accions a partir d'aquesta data, tot desplaçant prioritats de l'àmbit civil al militar, en especial cap als aspectes relacionats amb la guerra al terrorisme internacional, amb augments de fins al 700 % en R+D contra el bioterrorisme (una amenaça que, recordem, es va gestar en gran mesura en els propis laboratoris del país nord-americà que ara lluita per combatre-la).

Les tres principals empreses d'armament dels Estats Units acaparen el 60 % de la despesa del Pentàgon. Per justificar aquesta despesa, empreses i polítics afins constitueixen un grup de pressió a favor de la guerra (fa més de 40 anys que aquest fet és denunciat des de dins del propi país, fins i tot des de l'esfera política). Les nombroses connexions entre l'Administració i les indústries d'armament han sortit més d'un cop a la llum pública. Les amenaces a la «seguretat nacional» són l'argument preferit d'aquest grup de pressió per reclamar un augment de les despeses militars i el desenvolupament de noves generacions

d'armes, que han de ser assajades en guerres perifèriques, perquè el procés impossible d'aturar de despeses i reinversions en empreses d'armament i els seus laboratoris associats es pugui seguir mantenint.

Tot i que els 47 000 milions d'euros que gastarà aquest any Estats Units en defensa (sense comptar amb les bestretes que George Bush reclamà, sota la vigilant mirada de Donald Rumsfeld, als congressistes del seu país) semblen desorbitats si es comparen amb els 1300 milions d'euros (que podrien convertir-se en 1700) d'un Estat com l'espanyol, l'exèrcit del qual presumeix de vocació humanitària, cal no oblidar que les inversions del Govern en el 2003, entre pressupostos de recerca i bestretes a empreses espanyoles pel desenvolupament de projectes militars, poden triplificar i fins i tot quadruplicar el programa de finançament públic per als grups de recerca de les universitats i el CSIC.

La comunitat científica espanyola és una de les més descontentes amb la política del Govern en matèria d'R+D (Espanya es col·loca tan sols per sota d'Estats Units i Gran Bretanya en percentatge de despeses dedicades a recerca militar). En aquest clima de protestes l'agrupació catalana de científics, Fundació per la Pau, va endegar l'any 2002 una campanya per recollir firmes contra aquesta política governamental. Científics de gran renom com Carles Solà, Josep Egozcue, Mercè Durfort o Federico Mayor Zaragoza ja s'han declarat «objectors científics» i han ratificat un manifest en què es comprometen a no participar en cap recerca científica amb finalitats militars.

Montserrat Daban
ciencia@rubes.es

MÉS INFORMACIÓ:

<http://www.noalainvestigacionmilitar.org/>
<http://www.mde.es/mde/>
<http://www.fundacioperlapau.org/>